

СТЕПАНЕНКО Л. М. *Иновационные методы учебы стдентов-психологов (подготовка к социальным связям).*

В статье рассматривается использование инновационных методов обучения и их классификация во время подготовки будущих психологов к деятельности по реализации личностью социальных связей. Раскрыто специфику подготовки будущих психологов при помощи разнообразных инновационных методов.

Ключевые слова: *инновационные методы обучения, подготовка студентов-психологов, личность, социальные связи.*

STEPANENKO L. M. *Innovative methods of studies of стдентов-психологов (preparation to social connections).*

The use of innovative methods of study and their classification during the training of future psychologists to activities on realization of social connections by personality is considered in the article. Specificity of the training of future psychologists in a variety of innovative methods have been opened.

Keywords: *innovative methods of study, the training of students-psychologists, personality, social connections.*

Ткаченко Т. В.
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЯК ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Стаття присвячена формуванню моральної культури особистості як найголовнішого компоненту духовного життя, що озброює людину знаннями, спрямовує її інтелектуальні інтереси.

Ключові слова: *особистість, моральна культура, музичне мистецтво, студент.*

В умовах розбудови українського суспільства розвиток моральної культури особистості є найпершою необхідністю, оскільки саме вона регулює поведінку особистості. Щоб глибше зрозуміти структуру та зміст поняття “культура” необхідно простежити єдність двох суспільних явищ – культури і моралі, взаємозв’язок яких знаходиться в центрі уваги філософії, педагогіки, психології.

За останні десятиліття проведено значну дослідницьку роботу з проблеми формування моральної культури особистості у наукових працях з філософії (А. Буров, М. Каган), педагогіки та психології (Ш. Амонашвілі, А. Апольдова, Л. Архангельського, В. Бакштановського, Д. Водзенського, Л. Волченка, В. Лабунець, А. Пінт, А. Гусенова, І. Надольного, А. Титаренка, П. Федосєєва). У той самий час огляд стану досліджуваної проблеми,

практичний досвід роботи із студентами музично-педагогічного факультету свідчать про те, що проблема формування моральної культури розроблена недостатньо.

Поняття “культура” має різноманітні тлумачення. Вони належать як вітчизняним так і іноземним вченим В. Андрущенку, А. Баханькову, М. Бердяєву, В. Бойченку, А. Бичку, М. Булатову, І. Гайдукєвачу, Г. Гораку, Д. Гричишину, В. Зубову, М. Кагану, І. Надольному, Ю. Осічнюку, А. Тойнбі, В. Шинкуруку, П. Шубі. Аналіз визначень цього поняття дає підстави визнати, що цей феномен можна розглядати як сукупність матеріальних і духовних ознак, котрі характеризують рівень розвитку суспільства як показник якості, що властивий суспільним явищам, і перш за все людині – суб’єкту історичного процесу. Поняття “культура” пов’язується з позитивними людськими цінностями, оскільки культура виникла в процесі духовно-практичного засвоєння світу людиною і розвитку її власних сил. Тому було виявлено, що “створювана багатьма поколіннями дійсність, предметне багатство суспільства – лише зовнішня форма існування культури”. А. Швейцер писав: “Культура – сукупність прогресу людини і людства в усіх галузях і напрямках за умов, що він служить духовному і моральному вдосконаленню індивіда, як процесу прогресів” [1, с. 11]. Ми вважаємо, що такий підхід є суттєво важливим, коли йдеться про духовну культуру, яка є об’єктом дослідження багатьох вчених. Духовна культура є певним способом життя людини і складається з таких компонентів як культура інтелекта (знання, мислення, НОП), моральна культура (чесність, гідність, почуття), культура спілкування (комунікативні здібності, духовні запити, культура мови), національна культура, політична, правова, економічна культура особистості.

Слід зауважити, що моральна культура визначається вченими як найголовніший компонент духовного життя людини, який характеризує її досягнення в оволодінні основами моралі і становить мету морального виховання. Серед основних понять, що мають безпосереднє відношення до змісту моральної культури вчені виділяють мораль, моральність, моральну свідомість, моральні переконання, моральні почуття, моральні звички, моральна спрямованість. Особливу роль виконує мораль як форма суспільної свідомості, суспільний інститут, що виконує функцію регулювання поведінки людини в усіх сферах суспільного життя.

Термін “мораль” виник у Давньому Римі. Словник В. Даля визначає поняття як “правила до волі та совісті”. У моралі виділені цінності, що склалися в суспільстві у тих нормах поведінки людини, які закріпилися у таких поняттях як “добро”, “чесність”, “совість”, “справедливість”, “любов” тощо. Всі ці поняття мають оціночний та регулюючий характер, тому мораль, за визначенням І. Даниленка, є не тільки універсальним вселюдським

регулятором життя людини, а й показником його оціальної зрілості [2, с. 64]. Мораль визначає, якою людина повинна бути в суспільстві. Моральне виховання є планомірним, цілеспрямованим впливом на морально-емоційний розвиток людини через організацію умов, у яких формується її духовна, емоційна, світоглядна сфера та поведінка, відповідно до моралі суспільства і загальнолюдських морально-етичних цінностей, тобто формування морально-культурної особистості. Моральна культура є результатом морального виховання, що є цілеспрямованим процесом взаємодії вихователів і вихованців, спрямований на оволодіння моральною культурою, яка визначає ставлення людини до навколишнього світу. На всіх історичних етапах моральне виховання цікавило людське суспільство. В етичних поглядах давньогрецьких філософів Аристотеля та Сократа найвищою цінністю та привілеєм людини вважалося право на щасливе життя. Для Сократа найвищою моральністю була справедливість, для Платона – внутрішнє вдосконалення. Важливий внесок у розуміння змісту моральної культури людини мають праці відомого китайського філософа Конфуція та німецьких мислителів А. Шопенгауера та Ф. Ніцше. На двох загальних ідеях – самоцінності і людській особистості базується й етична система Іммануїла Канта. Праці багатьох великих педагогів Я. А. Коменського, Д. Локка, І. Песталоцці, Ж. Ж. Руссо просякнені ідеями моральності. Духовні витoki моралі українського народу глибоко розкриті у працях Григорія Савича Сковороди про духовний світ людини. Шлях до морального вдосконалення філософ бачив у самопізнанні, освіті науці. “Кожен повинен пізнати свій народ, і в народі себе” [3, с. 115].

Моральна культура особистості містить засвоєний досвід людства, який допомагає поводитися морально у традиційних ситуаціях, а також творчі елементи свідомості – моральний розум, інтуїцію, що сприяє прийняттю моральних рішень у проблемних ситуаціях. “Моральна культура – найголовніший компонент духовного життя людини, який характеризує її досягнення в оволодінні основами моралі, як сукупності принципів, вимог, норм, правил, які регулюють дії в усіх сферах її життя, у формуванні моральної свідомості, розвитку моральних почуттів, виробленні звичок моральної поведінки особистості” – таке визначення моральної культури в педагогіці дає В. І. Лозова [4, с. 61]. Моральна культура являє собою складну структуровану систему. Ми виділяємо чотири складові частини моральної культури: когнітивний, потребово-емоційний, регулятивний, дієво-практичний. Когнітивна складова представлена у першоосновах моральної культури двома блоками: знання в галузі моральності та уявлення в галузі людських стосунків; потребово-емоційний компонент автор розглядає, як емоційний бік духовно-морального життя людини, що охоплює потреби, мотиви, поведінка, емоції, почуття. Регулятивний компонент являє собою

конкретний спосіб здійснення задумів прояви почуттів, а також ступінь їх перетворюваності в норму. Дієво-практичний компонент саму поведінку, тобто уміння на практиці. У першоосновах представлений трьома блоками, що передбачає уміння, навички, дії, реалізувати моральні знання моральної культури. Він включає: уміння будувати взаємовідносини з оточуючими, навички етикету й елементи етики стосунків, поведінкова і моральні дії [2, с. 38]. Елементи моральної культури – моральна поведінка і моральна свідомість можуть розглядатись як мудрість, тобто найвища ознака моральної культури особистості.

Як ми зазначали вище під процесом морального виховання ми розуміємо сукупність цілеспрямованих виховних впливів, наслідком яких має бути поступове формування високих моральних якостей особистості. Специфічність процесу морального виховання характеризується подвійністю. Витримуючи на собі вплив зовнішніх факторів, особистості завжди проявляє активність. Мета педагога – створити необхідні умови для найбільш ефективної взаємодії цих сторін процесу. Друга особливість морального процесу виховання характеризується тривалістю та неперервністю, які виявляються повільно.

За думкою А. С. Макаренка процес морального виховання має такі компоненти:

- моральна свідомість;
- моральні почуття;
- воля і характер [5, с. 154].

Цілеспрямований процес морального виховання, з одного боку, спирається на них, а з другого – передбачає їх розвиток. Важливість єдності у формуванні свідомості, почуття, волі і характеру неодноразово підкреслювали видатні педагоги минулого і сучасності. Свідомість, почуття, переконання виявляються в діяльності та поведінці. Єдність свідомості і поведінки реалізується через волю. Сила волі – необхідна умова боротьби за ідеали і переконання. Воля допомагає людині перемагати труднощі у складних ситуаціях, домагатись поставленої мети. Визнання факту існування вічних, абсолютних ідеалів та прищеплення дітям віри в них є надійною основою побудови системи сучасного українського виховання. Знання загальнолюдської моралі без віри в морально-естетичні ідеали є тими нормами моралі, без знання яких неможливо говорити про формування моральної, культурної особистості. Під моральними нормами ми розуміємо систему вимог, які визначають обов'язки людини стосовно до оточуючого світу, зразки, які не тільки орієнтують поведінку особистості, але й надають можливість оцінювати й контролювати її.

Вимоги до поведінки людини сформульовані у десяти заповідях “Вітхого завіту” та заповідях Ісуса Христа. Моральні норми закріплені в таких

поняттях як добро, обов'язок, совість, гідність, справедливість, щастя, зміст життя, які визначають характер поведінки людини. Поняття “добро” відбиває все те позитивне, що спрямоване на благо людей. Тому воно служить засобом моральної оцінки вчинків, дій, стосунків. Розкриваючи сутність поняття “добро” В. О. Сухомлинський писав: “Добро – це думка, помножена на волю, тільки за цієї умови матимемо непримиренність до зла, – а це і є суть добра” [1, с. 131].

Моральне формування особистості відбувається не тільки в процесі виховання, але й в процесі навчання. Воно виконує одну з найголовніших виховних функцій: озброює людину знаннями, вміннями, навичками, розвиває пізнавальні здібності, спрямовує їхні інтелектуальні інтереси.

Завданнями формування моральної культури людини є: формування моральних понять, переконань; виховання й розвиток моральних почуттів; прищеплення навичок та звичок моральних дій; виховання та закріплення позитивних рис характеру; формування потреби у самовдосконаленні, самовихованні. Формування моральної культури на підґрунті мистецтва має свої особливості. Мистецтво дає людині уявлення про цінну для суспільства поведінку, про моральні цінності, тобто модель поведінки особистості.

Відродження української культури, мистецтва та освіти, підвищення духовності народу передбачає значні зміни й у системі професійної підготовки молоді. Саме музичне мистецтво формує духовність особистості, спрямовує на прагнення до краси, добра, істини. Невичерпні можливості музики впливати на внутрішній світ людини, формувати її моральний вигляд здавна привертала увагу вчених, філософів, музикантів. Вони намагались визначити роль музичного мистецтва в становленні особистості, підкреслювали особливі властивості, якими володіє музика серед інших мистецтв.

Д. Б. Кабалевський ось як визначав своє ставлення до моральної культури: “Моральну культуру повинна опанувати кожна людина, тому що моральна культура – це вміння відрізнити гарне від поганого, прекрасне від потворного, шляхетного від вульгарного не тільки в мистецтві, але й у будь-якому явищі життя, у праці, поведженні людини, у міжособистісних стосунках” [6, с. 35]. Музика – мистецтво, яке володіє найвеличнішою силою емоційного впливу на людину і саме тому вона може відігравати величезну роль у вихованні людини.

Формування моральної культури особистості – складний та багатогранний процес, який поєднує в собі педагогічні та соціальні впливи. З точки зору педагогічної теорії процес морального виховання являє собою сукупність цілеспрямованих і послідовних дій студентського та педагогічного колективів і виховного оточення поза межами учбового закладу. Метою цього процесу є моральна культура студента.

Специфічною особливістю формування моральної культури слід вважати те, що цей процес є тривалим і безперервним, а результати його є відстроченими у часі. Всі чинники, що зумовлюють моральне ставлення, розвиток людини можна поділити на три групи: природні (біологічні), соціальні та педагогічні. У взаємодії з середовищем та цілеспрямованими впливами, людина соціалізується, набуває необхідного досвіду. Але не зважаючи на це, вирішальну роль у цьому процесі відіграє педагогічний чинник, тому, що він є найбільш керованим, таким, що цілеспрямовано спливає на вироблення певного роду ставлення.

Висновки. Таким чином, моральна культура є найголовнішим компонентом духовного життя людини, який проявляється у сукупності принципів, норм, правил, почуттів, щореґулюють її дії в усіх сферах життя. У структурі моральної культури ми виділяємо когнітивну, потребово-емоційну та дієво-практичну складові, що проявляються у моральних поняттях, почуттях та вчинках людини. Велику значущість має музичне мистецтво як джерело морального виховання. Через актуалізацію морального змісту музичного твору, стимулювання до переживання високих почуттів та вдосконалення моральних якостей визначається його своєрідна роль у формуванні моральних якостей людини. Формування моральної культури людини передбачає застосування педагогічних принципів та основних положень гуманістичної педагогіки та педагогіки співробітництва.

Використана література:

1. Сухомлинский В. А. О воспитании. – М., 1975.
2. Гуменнікова Г. Р. Першооснови моральної культури особистості. – К., 1995.
3. Метуев В. М. Культура и история. – М, 1977.
4. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання : навчальний посібник / ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. – 2-е вид. – Х., 2002.
5. Макаренко А. С. Твори : в 7-ми томах. – Т. 5. – К., 1954.
6. Кабалевский Д. Б. Прекрасное пробуждает доброе. – МЛ, 1973.

ТКАЧЕНКО Т. В. Воспитание моральной культуры студентов как основы формирования личности будущего учителя музыки.

Статья посвящена формированию моральной культуры личности как самого главного компонента духовной жизни что вооружает человека знаниями, направляет его интеллектуальные интересы.

Ключевые слова: личность, моральная культура, музыкальное искусство, студент.

ТКАЧЕНКО Т. V. Vospitanie moral culture of students as basis of forming of personality of future music master.

The Article is dedicated to shaping the moral culture to personalities as most main component to spiritual life that arms the person an знаниями, directs his(its) intellectual interests.

Keywords: personality, moral culture, musical art, student.